

תבונות

הגות עיון ופשט
משיעורי

הג"ר דוד לייבל שליט"א

נערך ע"י תלמידיו

ספירת העומר

ימי הספירה בעיצומם ואנו מבקשים לבאר את מהותם וכפי העולה מפשט הפסוקים בפרשתנו. דומה שימים אלו ידועים ומפורסמים דוקא בעניינים הנלווים אליהם, כמו מיתת תלמידי רבי עקיבא, וענייני תיקוני הספירה המוזכרים בספרי המקובלים, ואילו הרעיונות הניבטים מפסוקי התורה אינם ידועים כדבעי¹. כך אמורה מצוות ספירת העומר בפרשתנו:

"וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֵה שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: עַד מַמְחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה':"
(אמור, כג.)

ראשית יש לתת את הדעת אל המפורש בפסוקי התורה, תחילת ספירת העומר נעוצה בהבאת עומר התנופה והיא מנחה הבאה מן השעורים המובאת בחג הפסח ותחילת הספירה היא בלילה שקודם הבאתה, ובסיומה של הספירה מקריבים מנחה מן החטים - שתי הלחם, הבאים מהתבואה החדשה. בתורה מפורש כי הגורם להבאת מנחת הלחם הוא סיומה של הספירה 'עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום - והקרבתם'. וצריכים אנו להבין את פשר החיבור שבין הבאת מנחת העומר בפסח והלחם בשבועות לספירת העומר.

מאידך מפורש גם בפסוקים הקשר ההדוק שבין ספירת העומר אל חג הפסח וחג השבועות, התורה אינה אומרת כי מועד תחילת הספירה הוא ביום השישה עשר לחודש הראשון אלא 'ממחרת השבת' שאותו דרשו חז"ל למחרת יו"ט הראשון של פסח.

לגבי חג השבועות מפורש בפסוקים כי אין לו כלל תאריך בו הוא חל, אלא מועדו הוא בסיום ספירת העומר 'עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה': ממושבבתיכם תביא לקח תנופה שטים שני עשרונים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים לה'. ואכן בזמן שהיו מקדשים את החודש עפ"י הראיה לא היה תאריך קבוע לחג השבועות. מהו החיבור של מצות ספירת העומר אל חג הפסח וחג השבועות.

ממחרת השבת

דיוק נוסף בפסוקי הפרשה הוא האיזכור 'ממחרת השבת', חז"ל קיבלו לפרש את הפסוק על ממחרת יום טוב ראשון של פסח. הגמרא אף מוכיחה מכמה ראיות שאין לפרש כמו הבייתוסים שהעמידו הפסוקים על פשטם ופירשו ממחרת שבת בראשית. **אלא שמכל מקום יש לעיין מדוע בחרה התורה לצוות על העומר דווקא בלשון 'ממחרת השבת' - לשון שאינה מוכרעת וניתנת להתפרש בכמה אופנים** מדוע לא נקטה התורה בניסוח הפשוט 'ממחרת הפסח'.

דיוק נוסף עליו יש לעמוד, שהמילה 'שבת' משמשת בפרשת העומר לעוד מובן יוצא דופן משאר מקומות בתורה: - שבוע ימים; 'שבע שבתות', 'עד ממחרת השבת השביעית' ובניגוד למשמעות הרגילה: יום שביתה. יש להבין מדוע.

שורש מצוות ספירת העומר

לשונות אלו מורים לנו בבירור כי קיים קשר הדוק בין שבת לבין שורש מצות ספירת העומר, ומשכך צריכים אנו לשוב ולעיין ברעיונה של מצוות השבת. במאמרנו 'השבת' ביארנו כי שורש מצות השביתה ביום השבת היא ההוראה על כך כי מעשיו של האדם בעולם המעשה אינם תכלית בפני עצמם. כשהחיים

1. פורסם בגליון קמ"א ומפורסם שוב השבוע כהקדמה למאמר 'השבע שבספירת העומר' בשבוע הבא.

מתנהלים באופן שימי המעשה ממשיכים ברצף בלי הפסקה, התפיסה היא שהמעשה הוא מטרת החיים. יום השביתה שמעמידה התורה בסוף השבוע מלמד שיש משהו מעבר לעשייה, יש זמן שבו צריכים לממש את כל המעשים ולפרוט אותם לתכלית. שביתה ה' ממלאכה ביום השביעי וציוויו לנו לשבות ביום השביעי מציבים בפנינו את ההבנה כי קיים מרחב שהוא מעבר לעשייה. קידושה של השבת מורה על כך כי דוקא השבת המסמלת את מה שמעבר לעולם המעשה היא התכלית של ששת ימי המעשה.

המספר שבע במהותו מורה גם הוא על מהות זו, השש מגלם את ארבעת רוחות השמים ומעלה ומטה המסמלים את הצדדים השונים של הגשם, והשבע מסמל את מה שמחוץ למרחב הגשמי - הרוח הפנימית המהווה את תכליתם [ראה על כך בהרחבה במאמרנו 'השבע שבספירת העומר'].

כפי שביארנו פסוקי התורה מורים כי קיים קשר הדוק בין ספירת העומר לחג השבועות, שאין לו תאריך בפני עצמו אלא חל ביום החמישי לספירה. חג השבועות נקרא בתורה במספר מקומות בשם '**חג הקציר**', וְחַג הַקִּצִּיר בַּפְּנֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה (שמות כג טו). וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּפְּנֵי קִצִּיר חֹטִים (דברים לד כב), הרי שהקציר הוא מאפיין בולט גם לספירת העומר. העובדה כי תחילת הספירה היא בעומר השעורים המובא בפסח אף היא קשורה לקציר שכן תחילת מועד הקציר הוא בחג הפסח ותחילתו בקציר השעורים וסופו בקציר החיטים. הנה כי כן ספירת העומר מלווה את תקופת הקציר המתחילה בקציר השעורים ובעומר השעורים ביום טוב הראשון של פסח וסיומו הוא בסיום קציר החיטים ובהבאת ביכורי קציר החיטים לבית המקדש בחג השבועות.

כעת נוכל להבין את מהותה של ספירת העומר. בעונת הקציר שקוע האדם ראשו ורובו במלאכת השדה. כל מעייניו נתונים לדאגות התבואה והיבול שכן תבואה שלא תיקצר בימים האלו תתיבש וכל עמלו ילך לאבדון, בימים אלו החומריות מציפה אותו עד גדותיו. בתקופות שכאלו עלולה תשומת ליבו של האדם להיות מוסטת בקלות רבה מן התכלית האמיתית שלשמה הוא נברא - עבודת ה'.

בספירת העומר מבקשת התורה להפנות את ליבנו אל השבע, הדרך הנפלאה בה היא מצווה לעשות זאת היא על ידי עבודת הספירה מאחר שהתבאר לנו שספירת 'שבע' משמעותה לכלול את צדדי המעשה הגשמיים ולחברם לשורש הרוחני שהוא תכלית הכל וכפי שהוא מופיע במצוות השבת, ודורשת מן האדם לראות את מה שמעבר לחיי המעשה וחרף היותו בתקופת הקציר שבה רוב מעייניו נתונים אל חיי הגשם הוא נדרש לראות בהכל את האמצעי ולהחזיר בליבו כי אין עבודתו בשדה ובעולם הגשם תכלית הכל.

כעת מובן היטב אם כן מדוע התורה אומרת "ממחרת השבת". אילו היה נאמר 'ממחרת הפסח' היה משמע שהספירה משתייכת לתכני הפסח המסוימים, אך התורה משייכת את הספירה דווקא אל בחינת ה'שבתון' שביום טוב של פסח, כדי ללמדנו שהמכוון הוא להסתכל מתוך הקציר וחיי המעשה אל השבת, אל הגרעין הרוחני שהוא שורש הכל. גם ביעד הסופי של הספירה מודגש נושא השבת 'עד ממחרת השבת השביעית' שוב ההדגשה היא השבתון שביום החמישיים, כל זה מלמדנו שעניינה של עבודת הספירה מכוון אל חיבור חיי החומר ושיעבודם לעבודת השם. כך האדם יסיק מתוך השביתה ממלאכה שאין לשקוע עד הצוואר במלאכת הקציר אלא יש להתמיד בהסתכלות אל האופק שמעבר לקציר ואל מה שמעבר למלאכה ולעבודה - אל השביתה והשבת המסמלים את הניתוק מן החומר וההתמקדות ברוח.

ואכן, המאפיין היחיד המופיע בפרשה זו לחג השבועות הוא רק היותו אסור במלאכה, 'וּקְרָאתֶם בְּעֶצְמֵי הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּלַ מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ'. זאת משום שהרעיון המבסס את חג השבועות הוא שצריכה לבוא שביתה ממלאכה בתום הקציר, כשם שהשבת הבאה בתום ששת ימי המעשה מבקשת את השביתה כדי להורות על מה שמעבר לעשייה, כך ענינו של חג השבועות האמור בפרשת ספירת העומר עוסק רק בשביתה הנדרשת בו.

זו גם הסיבה שמלבד מה שהתורה מציינת את הזמן: 'מיום הביאכם את עומר התנופה' התורה מוסיפה גם את הלשון 'ממחרת השבת'. למרות שלכאורה זו כפילות מיותרת, כיון שפסוק אחד קודם לכן נצטוונו להניף את העומר ממחרת השבת ומצופה היה שהתורה תנקוב בשם נקודת הזמן העיקרית: 'מיום הביאכם את עומר התנופה' וממילא נדע שזו ממחרת השבת. אכן, מאימתי לספור היינו יודעים גם בלי זה, אבל לא היינו יודעים שהספירה באה מתוך ההקשר של השביתה שקדמה לה.

רעיון זהה מצאנו במצוות השמיטה. מבנה שבע השנים, שבע השמיטות והיובל בשנת החמישיים - דומה להפליא לשבעת שבועות השמיטה ולחג יום החמישיים. ואף שם, מכוונת מצווה זו את האדם לתפוס את עבודת הקרקע כאמצעי בלבד, על ידי שנת השביתה הניצבת בסוף התהליך ומזכירה לו שהגשמיית היא אמצעי בלבד בדרך לעבודת ה'.

העלון יוצא לאור על ידי מכון 'תבונות', רח' יהודה הלוי 10 בני ברק
האורות והערות ולקבלת תכנים נוספים ניתן לפנות במייל: office@tvunot.net
לקבלת העלון במייל a@tvunot.net